

Odbudowa i rewaloryzacja architektury i wyposażenia klasztoru Karmelitów Bosych w Poznaniu w latach 1945–1990

Dzieje konwentu poznańskiego do II wojny światowej

Karmelici bosci przybyli do Poznania w 1618 roku. Po uzyskaniu zezwolenia władz miejskich i biskupa poznańskiego Andrzeja Opalińskiego założyli klasztor na Wzgórzu św. Wojciecha¹. W ogrodzie nabytym od Elżbiety Michanówny wzniesli początkowo drewniane zabudowania konwentu pod wezwaniem św. Józefa, poświęcone przez biskupa pomocniczego Gaspara Hapa 2 lipca 1618 roku², zaś w latach 1635–1687 na gruntach należących do dworu, zapisanego im przez Barbarę Orzelską, powstał murowany barokowy klasztor i kościół św. Józefa³ [il. 1]. Architektami i budowniczymi świątyni byli: Jerzy Catenaci oraz Krzysztof Bonadura Starszy i jego syn⁴. W głównym ołtarzu kościoła znajdował się łaskami słynący obraz św. Józefa, patrona świątyni. Po ukończeniu prac budowlanych i wyposażeniu wnętrza kościół został konsekrowany 13 lipca 1687 roku przez biskupa Hieronima Wierzbowskiego⁵. W oddanym do użytku klasztorze mieściło się także studium teologii dla kleryków.

Po utracie niepodległości przez Polskę, na mocy decyzji króla pruskiego Fryderyka Wilhelma wydanej 5 lipca 1801 roku, klasztor uległ kasacji⁶, a zabudowania konwentu przeznaczono na cele wojskowe. Mieściły się w nich administracja i biura garnizo-

Reconstruction and restoration of the architecture and furnishings of the Monastery of Discalced Carmelites in Poznań in the years 1945–1990

History of the Poznań Convent up until World War II

The discalced Carmelites arrived in Poznań in the year 1618. After obtaining permission from the city authorities and the bishop of Poznań Andrzej Opaliński, they founded the convent on the Hill of St Adalbert.¹ In a garden purchased from Elżbieta Michanówna, they initially erected a wooden structure of a convent dedicated to St Joseph, which was subsequently consecrated by suffragan bishop Gaspar Hap on 2 July 1618,² whereas in the years 1635–1687, within the grounds belonging to the manor which had been bequeathed to them by Barbara Orzelska, they built a stone Baroque monastery and church of St Joseph [Fig. 1].³ The temple was designed and built by: Jerzy Catenaci and Krzysztof Bonadura the Elder together with his son.⁴ In the main altar of the church one could find a painting of St Joseph, patron of the temple, renowned for its numerous graces. After the completion of the construction work and furnishing the church interior, the temple was consecrated on the 13 July 1687 by bishop Hieronim Wierzbowski.⁵ In the completed convent building one could also find a theological college for young clerics.

¹ Dokument wydano 17 V 1618 roku – Archiwum Prowincjalne Karmelitów Bosych w Czernej (dalej: APKB), sygn. AKP 1, *Historia conventualis*, s. 4–5.

² Ibidem, s. 5; B.J. Wanat, *Zakon Karmelitów Bosych w Polsce. Klasztory karmelitów i karmelitanek bosych 1605–1975*, Kraków 1979, s. 204.

³ *Historia conventualis*, jak przyp. 1, s. 61; Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie, *Metryka Koronna 186, Regestrum secundum privilegiorum et inscriptionum Cancellariae Maioris S.R.M. annorum 1639–1641*, k. 138–139.

⁴ S. Łoza, *Architekci i budowniczowie w Polsce*, Warszawa 1954, s. 33, 44.

⁵ *Historia conventualis*, jak przyp. 1, s. 172 c.

⁶ Wanat 1979, jak przyp. 2, s. 240.

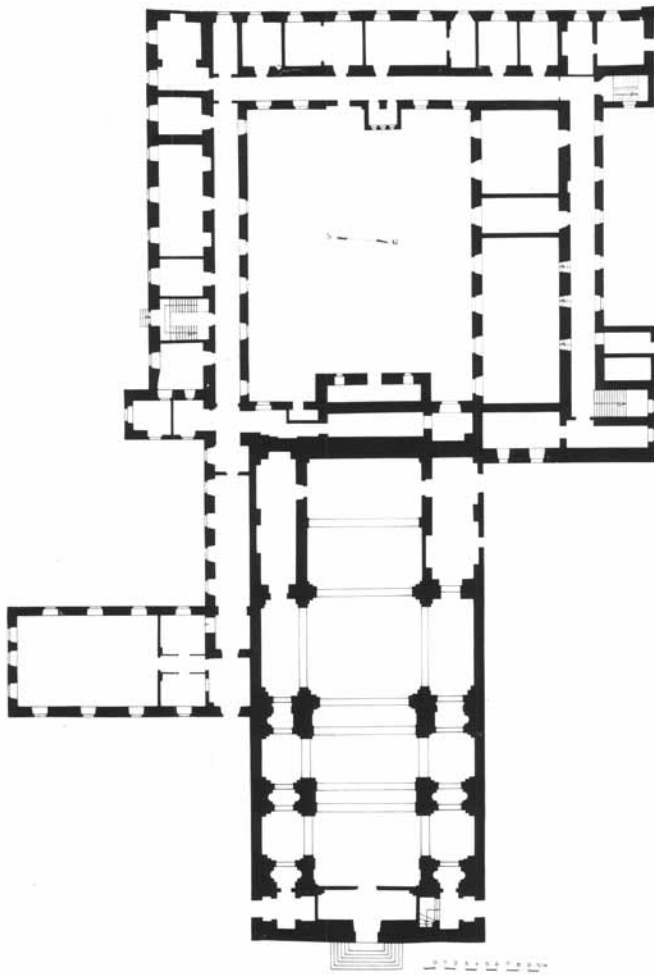
¹ The document was issued on 17 May 1618 – Province Archive of Discalced Carmelites in Czerna (hereinafter: APKB), inv. no. AKP 1, *Historia conventualis*, pp. 4–5.

² Ibidem, p. 5; B. J. Wanat, *Zakon Karmelitów Bosych w Polsce. Klasztory karmelitów i karmelitanek bosych 1605–1975*, Kraków 1979, p. 204.

³ *Historia conventualis* (fn. 1), s. 61; Main Old Documents Archive in Warsaw, *Metryka Koronna 186, Regestrum secundum privilegiorum et inscriptionum Cancellariae Maioris S.R.M. annorum 1639–1641*, pp. 138–139.

⁴ S. Łoza, *Architekci i budowniczowie w Polsce*, Warszawa 1954, pp. 33, 44.

⁵ *Historia conventualis* (fn. 1), p. 172 c.

1. Kościół i klasztor pw. św. Józefa w Poznaniu, rzut poziomy
 1. Church and convent of St Joseph in Poznań, building plan

After the loss of Poland's sovereignty, on the strength of a decision made by the Prussian king Fredrick Wilhelm, issued on 5 July 1801, the convent became dissolved⁶ and its buildings were taken over for military purposes. They housed the administration and offices of the Prussian garrison. Initially the former Carmelite temple served as a warehouse and since the year 1831 it was used as an evangelical garrison church [Fig. 2]. It was during this period that the interior of the church became altered. After the removal of the Baroque altars a classicist altar with the painting of St Joseph executed by a Berlin painter August Teodor Karelowski,⁷ was erected in its place.

After World War I, since the 24th July 1919, the temple of St Joseph has fulfilled the function of the garrison church of the Polish army which took over the convent buildings abandoned by the Prussians. During this time, the interior of the temple received new furnishings. After the signing of a concordat agreement between the

nu pruskiego. Dawna karmelitańska świątynia służyła początkowo za magazyn, a od 1831 roku była użytkowana jako ewangelicki kościół garnizonowy [il. 2]. W tym czasie doszło do przebudowy wnętrza. Po usunięciu barokowych ołtarzy w prezbiterium postawiono klasycystyczny ołtarz z obrazem św. Józefa namalowanym przez berlińskiego malarza Augusta Teodora Karelowskiego⁷.

Po I wojnie światowej świątynia św. Józefa była od 24 lipca 1919 roku garnizonowym kościołem wojska polskiego, które zajęło opuszczone przez Prusaków budynki klasztorne. W tym okresie wnętrze świątyni otrzymało nowe wyposażenie. W roku 1925, po zawarciu konkordatu między rządem polskim i Stolicą Apostolską, karmelici boszi rozpoczęli starania o rewindykację poznańskiego klasztoru odebranego im przez władze pruskie w roku 1801. Proces odzyskiwania własności trwał wiele lat ze względu na uwarunkowania polityczno-prawne zaistniałe po zakończeniu I wojny światowej. Na mocy traktatu wersalskiego rząd polski przejął majątek państw

⁶ Wanat 1979 (fn. 2), p. 240.

⁷ M. Orłowicz, *Ilustrowany przewodnik po Poznańskim*, Warszawa 1920, p. 42.

⁷ M. Orłowicz, *Ilustrowany przewodnik po Poznańskim*, Warszawa 1920, s. 42.

2. Widok kościoła i klasztoru pw. św. Józefa w Poznaniu, rysunek piórkiem lawowany, ok. poł. XIX w., ze zbiorów APKB w Czernej, sygn. AKP 24

2. View of the church and convent of St Joseph in Poznań, drawing washed with a paint brush, around the middle of the 19th century, APKB, inv. no. AKP 24

zaborczych pozostający w obrębie granic II Rzeczypospolitej. W związku z tym 27 czerwca 1921 roku hipotekę klasztoru św. Józefa przepisano na skarb państwa. W 1934 roku Zakon oo. Karmelitów Bosych wytoczył Prokuratorii Rzeczypospolitej Polskiej proces o sprostowanie hipoteki i przepisanie jej z powrotem na własność zgromadzenia. Do rozprawy merytorycznej nie doszło, gdyż Prokuratoria państwa dążyła do oddalenia sprawy i przekazania jej do rozpatrzenia Komisji Mieszanej⁸. W chwili wybuchu II wojny światowej proces utknął w Sądzie Najwyższym.

W okresie okupacji hitlerowskiej Niemcy zniszczyli lub wywieźli całe wyposażenie kościoła, zamieniając go na magazyn. W czasie walk o cytadelę poznańską w 1945 roku świątynia uległa poważnemu uszkodzeniu, a klasztor został w 50% zrujnowany i wypalony.

⁸ APKB, AKP 7, *Akta rewindykacji klasztoru oo. Karmelitów Bosych w Poznaniu*, k. 143 i n.

Holy See and the Polish government in the year 1925, the discalced Carmelites initiated an action aimed at repossession of the Poznań convent which had been taken away from them by the Prussian authorities in 1801. Due to the political conditionings which accompanied the end of the First World War, the process of recovery of the Carmelite property took up many years. On the strength of the Treaty of Versailles the Polish government took over the property of the partitioning powers which remained on the territory of the Second Polish Republic. Consequently, on the 27 June 1921, the mortgage of the convent of St Joseph had been transferred to the state treasury. In 1934 the Order of the Discalced Carmelites sued the Attorney General of the Treasury of the Second Polish Republic requesting a correction of the mortgage entry and reinstating the property to the congregation. Yet the actual trial did not take place as the Attorney General of the

State strove to dismiss the case and transfer it to the Mixed Commission.⁸ At the time of the outbreak of World War II, the trial got stalled in the Supreme Court.

During the occupation the Germans destroyed and then shipped the entire furnishing of the church to Germany, turning the church itself into a warehouse. At the time of the battle for the Poznań citadel in 1945, the temple became seriously damaged and as much as 50% of the convent itself was ruined and razed to the ground.

Shortly after the liberation of the city, on 23 February 1945, on the order of father provincial Józef Prus, brother Cyril of Our Lady (Kowalewski) paid a visit to the ruined convent. In April, father provincial himself came to Poznań and obtained a conditional permission from bishop Walenty Dymek for the monks to take over the convent, provided the army agree to give it back.⁹ Through the agency of general dean of the Polish Army, Rev. Stanisław Warchałowski, the provincial turned to marshal Michał Rola Żymierski with the request to return the convent to the Order. After obtaining his permission, on 1 June 1945, Rev. Warchałowski wrote an official letter to the commander of the Military District in Poznań, lieutenant-colonel Adam Nieniewski, requesting him to return the ruins of the convent of St Joseph to its original owners.¹⁰ The ruined convent was ultimately returned to the Carmelites on 1 August 1945.¹¹ An acceptance protocol was drawn up on 8 August of the same year in the office of the District Council Housing and Building Board in Poznań.¹² Among the property which was returned to the Order at that time were: the church, the convent, the ruins of the buildings (in the garden) and the garden itself [Fig. 3]. The total surface area of the property recovered by the Order was 46 313 m². In this way, after 144 years the Carmelites recovered the Poznań convent which was in a state of ruin [Fig. 4]. The reconstruction and restoration of the monument required many intensive conservation efforts.

In June 1945 the Poznań convent consisted of four persons. Among them, there were: father Antoni of Infant Jesus (Foszczyński) who was the

Bezpośrednio po wyzwoleniu miasta, 23 lutego 1945 roku, z polecenia prowincjała o. Józefa Prusa przybył do zrujnowanego klasztoru brat Cyryl od Matki Bożej (Kowalewski). W kwietniu podążył do Poznania sam ojciec prowincjał i uzyskał od biskupa Walentego Dymka warunkowe zezwolenie na objęcie przez zakonników klasztoru, o ile wojsko zgodzi się na jego oddanie⁹. Za pośrednictwem gen. dziekana Wojska Polskiego ks. Stanisława Warchałowskiego prowincjał zwrócił się więc do marszałka Michała Roli-Żymierskiego z prośbą o oddanie klasztoru zakonowi. Po uzyskaniu jego zgody, 1 czerwca 1945 roku, ks. Warchałowski wystosował pismo do dowódcy Okręgu Wojskowego w Poznaniu ppłk Adama Nieniewskiego, zlecając mu oddanie ruin klasztoru św. Józefa pierwotnym właścicielom¹⁰. Zniszczony konwent został przekazany karmelitom 1 sierpnia 1945 roku¹¹. Protokół zdawczo-odbiorczy spisano 8 sierpnia tegoż roku w kancelarii Rejonowego Zarządu Kwaterunkowo-Budowlanego w Poznaniu¹². Zakonowi przekazano wówczas: kościół, klasztor, zniszczone zabudowania (w ogrodzie) oraz sam ogród [il. 3]. Ogólna powierzchnia nieruchomości odzyskanej przez zakon wynosiła 46 313 m². W ten sposób karmelici po 144 latach ponownie objęli w posiadanie poznański konwent, znajdujący się w stanie ruiny [il. 4]. Odbudowa i rewaloryzacja zabytku wymagała wielu lat intensywnych prac konserwatorskich.

W czerwcu 1945 roku poznański konwent liczył cztery osoby. W jego skład wchodził: o. Antoni od Dzieciątka Jezus (Foszczyński), który był przełożonym zgromadzenia, o. Albin od Jezusa Hostii (Dziuba), br. Serafin od św. Teresy od Dzieciątka Jezus (Chucherko), br. Cyryl od Matki Bożej (Kowalewski).

Odbudowa klasztoru w pierwszych dziesięcioleciach po II wojnie światowej

Natychmiast po odzyskaniu kościoła i klasztoru zakonnicy przystąpili do odbudowy. Na miejscu obecnego chóru zakonnego urządzona została prowizoryczna kaplica do nabożeństw. Do końca roku 1945 przeprowadzono kapitalny remont wiązań dachowych nad kościołem, co pochłonęło 34 m³ drewna oraz około 60 000 nowych dachówek. Naprawiono także wylomy w murach, uzupełniono zwalone gzymsy, obramienia i nadproża okienne. Do końca roku roboty zamknęły się kwotą 586 000 zł. Z Urzędu Konserwatora Zabyt-

⁸ APKB, AKP 7, *Acta rewindykacji klasztoru oo. Karmelitów Bosych w Poznaniu*, p. 143 i and subsequent.

⁹ Archive of the Carmelite Convent in Poznań (hereinafter: AKKBP), *Kronika klasztoru św. Józefa OO. Karmelitów Bosych w Poznaniu*, vol. I (since 1945), p. 121.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ APKB, AKP 24, *Prośba o. Józefa Prusa, prowincjała, do Dowództwa Okręgu Korpusu w Poznaniu o pozwolenie na przepisanie hipoteki klasztoru św. Józefa wraz z przyległym ogrodem na rzecz Zakonu Karmelitów Bosych*, p. 27.

¹² Ibidem, p. 28.

⁹ Archiwum Klasztoru Karmelitów Bosych w Poznaniu (dalej: AKKBP), *Kronika klasztoru św. Józefa OO. Karmelitów Bosych w Poznaniu*, t. I (od 1945 roku), s. 121.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ APKB, AKP 24, *Prośba o. Józefa Prusa, prowincjała, do Dowództwa Okręgu Korpusu w Poznaniu o pozwolenie na przepisanie hipoteki klasztoru św. Józefa wraz z przyległym ogrodem na rzecz Zakonu Karmelitów Bosych*, k. 27.

¹² Ibidem, k. 28.

ków klasztor otrzymał na remont 209 000 zł, z Biura Odbudowy Miasta przekazano: 200 worków wapna, 60 worków cementu, 45 m² szkła okiennego, 3 kubi-ki drewna, 8 000 dachówek i 50 000 zł na wypłaty robotnikom. W roku 1956 wprawiono 19 okien me-talowych, które według projektu architekta Stefana Sawickiego wykonał zakład ślusarski Józefa Tomaszow-skiego w Zabikowie za cenę 60 000 zł. Prace szklarskie zlecono zakładowi Józefa Mantyka w Poznaniu (ich koszt wyniósł 15 940 zł).

W latach 1946–1948 prace remontowo-budow-lane prowadzono głównie w budynku klasztornym. Prawie od fundamentów wyciągnięto mury w połu-dniowym skrzydle, a następnie w miejsce zniszczo-nych sklepień położono płyty żelbetowe, wykona-no również nowy dach. Przedsięwzięciem kierował z upoważnienia Miejskiego Konserwatora Zabytków architekt Stefan Sawicki. Instalacje elektryczne w ko-ściele i klasztorze kosztowały 400 000 zł¹³. Ostatnim etapem remontu były prace blacharsko-kanalizacyjne wykonane przez zakład Stanisława Pieczyńskiego za 112 110 zł.

W 1947 roku rozpoczęto przygotowania do re-konstrukcji pierwotnej fasady kościoła. Na ten cel Ministerstwo Kultury i Sztuki udzieliło subwencji w kwocie 300 000 zł. Po zбиciu tynku odkryto zamuro-wane nisze i pierwotne podziały architektoniczne. Do-konano nieznacznej modyfikacji barokowej koncepcji fasady, gdyż w miejsce rozebranej glorietyki wybudowa-no w zwieńczeniu tympanon. Plan rekonstrukcji fasa-dy opracował architekt Aleksander Holas¹⁴, zaś praca-mi murarskimi kierował Mikołaj Duszak z Zabikowa. Fasadę i tynkowanie kościoła ukończono w 1950 roku [il. 5].

W następnych trzech latach koncentrowano się na wystroju wnętrza i wyposażeniu południowego i zachodniego skrzydła konwentu. Ogrody klasztorne otoczono w roku 1948 murowanym parkanem zapro-jektowanym przez Stefana Sawickiego¹⁵.

O. Antoni Foszczyński, o. Paweł Gut, br. Cyryl Kowalewski, a także inni zakonnicy przebywający w poznańskim konwencie włożyli wiele pracy i troski w jego odbudowę. O. Antoni i o. Paweł jako przeło-żeni kierowali całokształtem prac, organizowali ekipy budowlane, załatwiali sprawy urzędowe, najmowa-li rzemieślników, zawierali umowy z wykonawca-mi, podejmowali starania o materiały budowlane, a zwłaszcza o potrzebne fundusze. Koszty odbudowy, poza dotacjami państwowymi, pokrywał zarząd pro-wincji oraz wierni. W tym celu zawiązał się (w paź-

¹³ Całość prac przy odbudowie klasztoru do 1953 roku kosz-towała ok. 10 milionów zł (*Kronika klasztoru...*, jak przyp. 9, t. I, s. 173).

¹⁴ APKB, AKP 6, *Kartografia*.

¹⁵ APKB, AKP 10–20, *akta klasztoru oo. Karmelitów Bosych w Poznaniu*.

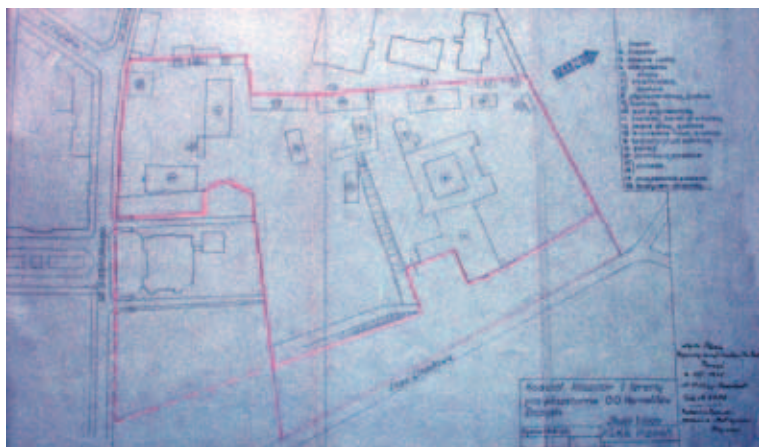
Superior of the Congregation, father Albin of the Host of Jesus (Dziuba), brother Serafin of St Te-resa of Infant Jesus (Chucherko), brother Cyril of Our Lady (Kowalewski).

Restoration of the convent in the first decades after World War II

As soon as they had recovered the church and the convent, the monks embarked on the task of restoration. In place of the present-day convent choir they erected a temporary, makeshift chapel to celebrate Mass in. By the end of 1945, a major renovation of the church roof construction had been completed; the renovation consumed 34 cubic meters of wood and 60 thousand new roof tiles. The monks also repaired holes in the walls, filled in the crumbling cornices and repaired win-dow frames and lintels. By the end of the year, the total costs of repair work amounted to the sum of 586 thousand zloties. For the restoration the con-vent obtained the sum of 209 thousand zloties from the Monument Restoration Office, whereas from the Office of City Restoration, the convent obtained: 200 bags of lime, 60 bags of cement, 45 m² of sheet glass, 3 cubic meters of wood, 8 thou-sand roof tiles and the sum of 50 thousand zlo-ties for worker wages. In the year 1956, 19 metal window frames were put in which had been exe-cuted according to the design project of architect Stefan Sawicki in the locksmithing workshop of Józef Tomaszewski in Zabików for the price of 60 thousand zloties. The glazing work was commis-sioned to the glazier workshop of Józef Mantyka in Poznań (the total cost amounted to 15 940 zloties).

In the years 1946–1948 the restoration and building work was conducted chiefly in the con-vent building. The walls in the southern wing of the convent had to be erected almost from the foundations and then in place of the destroyed ceilings, reinforced concrete slabs had been put in; a new roof had also been made. From the au-thorization of the Municipal Relics Conservator the entire renovation project was supervised by architect Stefan Sawicki. The electrical installa-tion in the church and convent cost 400 thousand zloties.¹³ Tin-smithing jobs and sewage installa-tions constituted the last stage of the restoration. It was carried out by the workshop of Stanisław Pieczyński for the sum of 112 110 zloties.

¹³ Up until the year 1953, the entire restoration work car-ried out in the convent cost around 10 million zlotys (*Kronika klasztoru...* (fn. 9), vol. I, p. 173).

3. Plan sytuacyjny nieruchomości klasztoru z 1945 roku, ze zbiorów APKB w Czernej, sygn. AKP 24

3. Situational plan of convent building of 1945, APKB, AKP 24

In 1947 preparations to the reconstruction of the original church façade had been initiated. The Ministry of Culture and Art granted a subsidy for this purpose in the amount of 300 thousand zloties. After taking off the plaster, the workers discovered underneath a number of walled up recesses and original architectural divisions. A slight modification of the Baroque conception of the façade had been carried out as in place of the disassembled gloriette, a tympanum was built in the coping. The plans of reconstruction were drafted by architect Aleksander Holas,¹⁴ whereas construction work itself was supervised by Mikołaj Duszak of Zabików. The façade and the plastering of the church had been completed in the year 1950 [Fig. 5].

In the course of the three subsequent years restoration efforts focused on interior decoration and the furnishing of the southern and western wings of the convent. In 1948, the convent gardens were surrounded with a brick fence, designed by Stefan Sawicki.¹⁵

Father Antoni Foszczyński, father Paweł Gut, brother Cyril Kowalewski as well as many other monks residing in the Poznań convent contributed a lot of their own work and care in its restoration. As superiors of the Order, Father Antoni and father Paweł supervised the entirety of the work; they organized construction teams, dealt with administrative issues, hired craftsmen, negotiated contracts with contractors, arranged building materials and especially the needed funds. Apart from state subsidies, the costs of the restoration were covered by the governing board of the province and the faithful. For this purpose (in October 1945) a Committee for the Restoration

dzielniku 1945 roku) Komitet Odbudowy Kościoła św. Józefa. Poza prowadzeniem zbiórki organizował imprezy kulturalne, z których dochód przeznaczano na odbudowę klasztoru¹⁶.

25 czerwca 1952 roku Definitorium Prowincjalne podniosło dom zakonny w Poznaniu do rangi przeoratu, przeznaczając go na Kolegium Filozoficzne prowincji, które już we wrześniu rozpoczęło działalność dydaktyczno-naukową. Stan budynku klasztornego, pomimo prowadzonych sukcesywnie prac, nie był w tym czasie najlepszy. Na jego elewacjach widoczne były zmurszałe tynki i ślady działań wojennych, a całe północne skrzydło (z wyjątkiem refektarza) czekało na odbudowę i straszło pustką zwalonych stropów i otworów okiennych zabitych deskami. Oddane do użytku skrzydła południowe i zachodnie stanowiły część mieszkalną klasztoru. Brakowało natomiast sal wykładowych, rekreacyjnych, magazynu bibliotecznego i czytelnicy oraz odpowiednich urządzeń sanitarnych, a zwłaszcza łazienek. Chór zakonny wymagał całkowitej przebudowy i modernizacji.

Po dokładnym zapoznaniu się ze stanem kolegium i z planami przebudowy Definitorium Prowincjalne 5 lipca 1962 roku podjęło decyzję budowy nowego chóru zakonnego, łazienek i urządzeń sanitarnych oraz przebudowy całego skrzydła północnego i pełnego zagospodarowania go na potrzeby Kolegium Filozoficznego. Kierownikiem budowy i nadzoru ze strony zarządu prowincji został mianowany o. Apoloniusz od Niepokalanego Poczęcia NMP (Hipolit Godyń), defnitor prowincjalny i dyrektor Wydawnictwa oo. Karmelitów Bosych w Krakowie¹⁷. Plany i dokumentację techniczną opracował architekt Franciszek Morawski. Prace rozpoczęto 7 lipca 1962 roku, a zakończono w czerwcu następnego roku uro-

¹⁴ APKB, AKP 6, *Kartografia*.

¹⁵ APKB, AKP 10–20, *Acta klasztoru OO. Karmelitów Bosych w Poznaniu*.

¹⁶ W tym celu wydano plakat z widokiem zniszczonego kościoła i odezwą do mieszkańców Poznania z prośbą o pomoc w odbudowie świątyni.

¹⁷ W każdym tygodniu na parę dni dojeżdżał z Krakowa do Poznania.

4. Kościół i klasztor pw. św. Józefa w Poznaniu, stan w 1945 roku, fotografia archiwalna ze zbiorów APKB w Czernej
 4. Church and convent of St. Joseph in Poznań, state as of 1945, archival photo from the APKB collection in Czerna

czystym poświęceniem nowego chóru zakonnego. W tym okresie przebudowano kilka cel na parterze i na pierwszym piętrze oraz urządzono salę rekreacyjną dla ojców i teatralną dla kleryków w północno-zachodnim narożu klasztoru. W północnym skrzydle nad refektarzem wybudowano duży magazyn biblioteczny z metalowymi regałami na książki. Korytarz na pierwszym piętrze przyozdobiono pilastrami z kapitelami tokańskimi, a sklepienia – gurtami. Od strony ogrodu urządzono salę wykładową. Na drugim piętrze po obu stronach skrzydła wybudowano pokoje mieszkalne i salę rekreacyjną z korytarzem pośrodku kondygnacji. W północno-wschodnim narożu zlokalizowano szeroką klatkę schodową łączącą wszystkie kondygnacje z przejściami do chóru zakonnego, zakrystii, refektarza i piwnic. Za ścianą prezbiterium kościoła wybudowano od fundamentów okazały nowy chór zakonny nakryty kolebkowym sklepieniem, a pod nim salę do ekspozycji lub zebrań brackich, arkadowy westybul przed zakrystią, mały magazyn i toalety. Naprzeciw chóru zakonnego, na elewacji zachodniej, wzniesiono pośrodku skrzydła trzykondygnacyjny ryzalit, zwieńczony tympanonem, z łazienkami i urządzeniami sanitarnymi na wszystkich kondygnacjach. Po jego obu stronach wybudowano arkadowe werandy z tarasami na poziomie pierwszego piętra. Wszystkie elewacje w prostokątnym podwórzu zostały otynkowane.

of the Church of St Joseph was set up. Apart from collecting the necessary funds, it organized cultural events and in this way raised money for the restoration of the convent.¹⁶

On 25 June 1952, the Provincial Definitory had elevated the convent house in Poznań to the rank of priory, designating it to act as a Philosophical College of the province; already in September of the same year, the convent began its didactic and research activity. In spite of the continuing restoration work, the condition of the convent building was not the best. On its elevations, there still remained crumbling plaster and traces of war activities, whereas the entire northern wing (with the exception of the refectory) awaited restoration and haunted visitors with the emptiness of fallen in ceilings and missing boarded up windows. The restored southern and western wings constituted the convent's living quarters. Whereas what was missing were: lecture rooms, recreational areas, a library storage room and a reading room as well as suitable sanitation including, above all, bathrooms. The convent choir called for a total reconstruction and modernization.

¹⁶ For this end a poster with the view of the destroyed church and an appeal addressed to the inhabitants of the city of Poznań, requesting their assistance in the restoration of the church of St Joseph had been released.

After getting acquainted with the actual condition of the college as well as with the plans of its reconstruction, on 5 July 1962 the Provincial Definitory resolved to construct a new convent choir, bathrooms and sanitation devices and to reconstruct the entire northern wing with the aim of adapting it to the needs of the Philosophical College. Father Apoloniusz of the Immaculate Conception of Virgin Mary (Hipolit Godyń), provincial defintor and director of the Publishing House of the Discalced Carmelites in Cracow,¹⁷ was nominated by the board of the province to supervise the entire construction process. The plans and technical documentation were drafted by architect Franciszek Morawski. The construction work began on 7 July 1962 and ended in June of the following year with a ceremonial consecration of the new convent choir. During this time, a few cells on the ground and first floors were renovated and a recreation hall for the monks as well as theatre room for the clerics were constructed in the north-western wing of the convent. A big library storage room with metal book shelves had been built in the northern wing, above the refectory. The corridor on the first floor was decorated with pillars crowned with Tuscan capitals, whereas the ceilings were adorned with vaults. A lecture room was built on the side going out onto the garden. Living quarters and a recreational room with a corridor in the middle had been built on the second floor. A wide staircase joining all floors with passages to the convent choir, sacristy, refectory and the basement, had been constructed in the north-eastern corner. Behind the wall of the church presbytery, a grand new convent choir, covered with a barrel vault were constructed and underneath it: an exhibition or monastic gathering room, an arcade vestibule before the sacristy, a small storage room and toilets were built. Opposite the convent choir, on the western elevation, a three-tier projection, crowned with a tympanum with bathrooms and sanitation amenities on all levels was constructed. On both sides of the projection, arcaded verandas with terraces on the level of the first floor were built. All elevations in the rectangular courtyard were plastered. The windows were adorned with stylized frames and windowsills supported on consoles. The bay window on the first floor, covering the staircase leading up to the convent choir, supported by trusses from reinforced concrete and crowned with an arcade, adds a special charm to the entire complex. A cross with a torso and in the corner

¹⁷ Every week he commuted from Cracow to Poznań where he stayed for a few days.

Otworki okienne ozdobiono stylowymi obramieniami i parapetami na konsolkach. Szczególnego uroku dodaje zespołowi wykusz na pierwszym piętrze mieszczący klatkę schodową do chóru zakonnego, osadzony na żelbetowych wspornikach zwieńczonych arkadowo. Na ścianie wykusza zawieszono krzyż z korpusem, a w narożu kutą latarnię. Fundamenty elewacji wewnętrznych zostały osuszone przez wykonanie nowej kanalizacji ze studzienkami. W 1975 roku pośrodku kwadratowego dziedzińca klasztornego postawiono postument z rzeźbą św. Józefa (marzec 1975) [il. 6]. Rzeźbę wykonała artystka Zofia Trzcinińska-Kamińska z Warszawy (1890–1977)¹⁸.

Umiejętne wkomponowanie nowych struktur i rozwiązań architektonicznych w barokowe założenie klasztoru stworzyło dzieło piękne i trwałe oraz podniosło walory artystyczne zabytku, w czym nie małą zasługę miał kierownik budowy o. Apoloniusz Godyń.

Uwieńczeniem renowacji i konserwacji zabytkowego zespołu klasztornego było otynkowanie zewnętrznych elewacji budynku w roku 1974 staraniem o. przeora Dionizego Ludowicha, a z polecenia Urzędu Miasta Poznania i Urzędu Konserwatora Zabytków Sztuki¹⁹. 19 stycznia 1983 roku przeniesiono doczesne szczątki śp. o. Antoniego Foszczyńskiego z krypty pod kościołem na cmentarz miejski na Sołacz²⁰.

Opis chóru zakonnego

Oratorium usytuowane na pierwszym piętrze za centralną elewacją prezbiterium kościoła ma wymiary 6 × 17,33 m. Sklepienia kolebkowe na stalowej konstrukcji zostały wykonane systemem Rabitza i przyozdobione sztukaterią w kształcie figur geometrycznych. W ścianie prezbiterialnej znajdują się dwie nisze konchowe z rozetą pośrodku. Elementy dekoracyjne architektury sklepienia i nisz są złoczone. Wnętrze oświetlono pięcioma dużymi oknami od strony zachodniej z witrażowym złocistym szkłem w oprawie ołowianej. Podłoga jest parkietowa. W części prezbiterialnej położonej o trzy stopnie wyżej niż parkiet podłogi usytuowano ołtarz (drewniany stół), wielki krzyż z rzeźbionym korpusem na centralnej ścianie i pancerne tabernakulum z *Sanc-tissimum* z boku ołtarza. Pod ścianami umieszczono dębowe stalle dla zakonników. Na ścianie prebte-

¹⁸ W tym też czasie przeprowadzono instalację centralnego ogrzewania w skrzydle zachodnim i północnym, kotłownia znajdowała się pod prezbiterium kościoła. W skrzydle południowym dopiero w 1969 roku wykonano centralne ogrzewanie wraz z umywalkami i bieżącą wodą w celach mieszkalnych (*Kronika klasztoru...*, jak przyp. 9, t. I, s. 320).

¹⁹ AKKBP, *Liber memorabilium Conventus Ordinis Carmelitarum Discalceatorum Posnaniae*, t. II: *ab Anno Domini 1964*, s. 274.

²⁰ *Ibidem*, s. 582.

5. Kościół pw. św. Józefa w Poznaniu – widok fasady po odnowieniu, stan w 2008 r., fot. K. Pawłowski OCD

5. Church of St Joseph in Poznań – view of the façade after renovation, 2008, photo by K. Pawłowski OCD

rium zawieszono siedemnastowieczny obraz Matki Boskiej Szkaplerznej w typie *Salus Populi Romani* z bazyliki Santa Maria Maggiore (wymiary 87 × 120 cm) oprawiony w złożoną ramę. Obraz ten pochodzi z dawnego klasztoru Karmelitów Bosych w Przemyślu.

Zakrystia oratorium mieści się nad kaplicą Matki Boskiej Ostrobramskiej, a jej dwa okna otwierają się do prezbiterium kościoła. Przed chórem znajduje się sklepiony krzyżowo hol wejściowy, z którego dwie klatki schodowe prowadzą do kaplicy studentackiej (nad zakrystią), do studentatu (drugie piętro), na korytarz ojców (pierwsze piętro) i do samej zakrystii.

Remonty w klasztorze i nowe wyposażenie wnętrza kościoła (lata 1984–1990)

Powodem zmiany wystroju świątyni była konieczność zwrotu po trzydziestu latach użytkowania głównego ołtarza ojcom franciszkanom do odzyskanego przez nich kościoła w Woźnikach. 7 lutego 1983 roku

a wrought-iron lantern were placed on the wall of the bay window. The foundations of the inner elevations had been drained through putting in a new sewage system with gullies. In 1975 a plinth with the sculpture of St Joseph had been erected in the center of the square convent courtyard (in March) [Fig. 6]. The sculpture was executed by Zofia Trzcińska-Kamińska, a woman artist from Warsaw (1890–1977).¹⁸

A skillful integration of new structures and architectural solutions into the Baroque tissue of the convent, produced an end product which was both beautiful and lasting and it raised the artistic value of the monument; a considerable merit for this goes to the construction supervisor, father Apoloniusz Godyń.

The crowning element of the renovation and conservation process of the historical convent complex was the plastering of the external elevations of the building, which was completed in 1974, thanks to the efforts of the convent's prior, father Dionizy Ludowich, and recommended by the Poznań City Council and the Office of the Relics Conservator.¹⁹ On 19 January 1983, the remains of the later father Antoni Foszczyński were transferred from the crypt underneath the church to the municipal cemetery in Sołacz.²⁰

Description of the convent choir

The oratory which is situated on the first floor, behind the central elevation of the church presbytery measures 6 × 17.33 m. The barrel vaulting supported by a steel construction was executed by means of the Rabitz system and was decorated with stucco in the shape of geometrical figures. In the presbytery wall, one finds two shell-shaped recesses with a rosette in the center. The decorative elements of the architecture of the vault and the recesses are gilded. The interior is illuminated by means of five big windows on the western side, with a stained glass glazing framed in lead. The floor is made of parquet. In the presbytery section which is situated three steps higher than the parquet floor, one finds: an altar (wooden table), a huge crucifix with a carved torso on the central

¹⁸ It was also at that time that a central heating system was installed in the western and northern wings; the boiler-room was situated underneath the church presbytery. In the southern wing, central heating was installed only in 1969, together with wash basins and running water in the monastic cells (*Kronika klasztoru...* (fn. 9), vol. I, p. 320).

¹⁹ AKKBP, *Liber memorabilium Conventus Ordinis Carmelitarum Discalceatorum Posnaniae, t. II, ab Anno Domini 1964*, p. 274.

²⁰ *Ibidem*, p. 582.

wall and a solid, armored tabernacle from *Sanctissimum* on the side of the altar. Next to the walls one finds oak stalls for the monks. On the wall of the presbytery a 17th-century painting of Our Lady of the Scapular of the *Salus Populi Romani* type from the Santa Maria Maggiore basilica (dimensions 87 × 120 cm), in a gilded frame. The above painting comes from the former convent of discalced Carmelites in Przemyśl.

The sacristy of the oratory is situated under the chapel of Our Lady of Ostra Brama and its two windows go out onto the church presbytery. In front of the choir one finds an entrance hall with a cross vault, from where two staircases lead to the students' chapel (above the sacristy), to the students' quarters (on the second floor), to the corridor of the fathers (first floor) and to the sacristy itself.

Renovations in the convent and the new furnishings of the interior of the church of St Joseph (1984–1990)

The reason of the change of the interior decoration of the church was the necessity of returning the church's main altar (after thirty years of use) to the Franciscan fathers who had recovered their church in Woźniki. On 7 February 1983, the Franciscans came with their workers to the convent in Poznań in order to disassemble the altar of St Joseph's church and transport it to their newly recovered temple [Fig. 7].²¹ The straight wall of the presbytery next to which the altar used to stand, was covered temporarily with simple canvas, on which a painting of Our Lady of Częstochowa had been hung against the background of the national flag and the Marian emblems. In the center of the presbytery a wooden post-Vatican Council II altar was placed to celebrate Mass. The Holy Sacrament was temporarily placed in the chapel of Our Lady of Ostra Brama.²² The convent Chapter was forced to make a decision concerning the construction of a new altar for the presbytery. For this end, the convent prior, father Anastazy of St Elijah (Gęgotek) consulted architects and visual artists. Ultimately at least two projects were submitted to the convent Chapter. Due to the fact that the three-year term of office of the current superior was coming to an end, it was decided that the realization of the

6. *Św. Józef*; statua na wewnętrznym dziedzińcu klasztoru Karmelitów w Poznaniu, fot. J. Górka i B. Kocik OCD

6. *St Joseph*, statue in the inner courtyard of the Carmelite convent in Poznań, photo by J. Górka and B. Kocik OCD

przybyli oni wraz z pracownikami w celu dokonania rozbiórki i przewiezienia ołtarza św. Józefa do swojej świątyni²¹ [il. 7]. Prostą ścianę prezbiterium, przy której znajdował się ołtarz, przykryto na okres przejściowy żaglowym płótnem, na którym powieszono obraz Matki Bożej Częstochowskiej na tle flagi narodowej i emblematów maryjnych. Pośrodku prezbiterium ustawiono drewniany ołtarz soborowy do odprawiania nabożeństw. Najświętszy Sakrament umieszczono tymczasowo w kaplicy Matki Bożej Ostrobramskiej²². Kapituła klasztoru zmuszona została do podjęcia decyzji budowy nowego ołtarza do prezbiterium. W tym celu przeor klasztoru o. Anastazy od św. Eliasza (Gęgotek) podejmował konsultacje z architektami i plastykami. Ostatecznie kapitule przedstawiono przynajmniej dwa projekty. Z powodu kończącej się trzyletniej kadencji dotychczasowego przełożonego postanowiono poczekać z realizacją ołtarza do wyboru nowego przeora. Kapituła Prowincjalna obradująca od 5 do 12 czerwca 1984 roku w Krakowie, mając na uwadze prace renowacyjne i budowlane w Poznaniu, wybrała na przeora wielkopolskiego klasztoru o. Mariusza od Matki Bożej Wniebowziętej (Józefa Jaszczyszyna), doktora socjologii, który pozostając przez dwie kadencje na analogicznym stanowisku w Krakowie (1978–1984), zdobył potrzebne doświadczenie podczas renowacji tamtejszego kościoła i konwentu oraz podejmując zabiegi w celu wznowienia kultu św. Józefa – patrona miasta Krakowa²³.

²¹ The work continued for five days. As a remuneration for the conservation, gilding and a new, armored tabernacle of the altar, the Franciscans donated 350 thousand zloties to the convent (ibidem, p. 589–590).

²² Ibidem, p. 589.

²¹ Prace trwały pięć dni. Jako wynagrodzenie za konserwację, złocenia i nowe, pancerne tabernakulum ołtarza franciszkanie złożyli 350 000 zł (ibidem, s. 589–590).

²² Ibidem, s. 589.

²³ Archiwum Karmelitów Bosych w Krakowie, *Acta capituli conventus cracoviensis ab anno 1936 ad annum 1997*, t. II, zob. akt pod datą 16 IX 1979 (brak paginacji).

Po objęciu urzędu w Poznaniu o. Mariusz zapoznał się ze stanem klasztoru i jego zamierzeniami budowlano-remontowymi. Doszedł przy tym do przekonania, że z uwagi na prawdopodobnie długotrwałe prace należałoby najpierw zdobyć potrzebne fundusze, przygotować plany budowy, uzyskać zgodę konserwatora zabytków na rewaloryzację kościoła i zakupić potrzebne materiały budowlane. Zlecił też architektowi inż. Józefowi Dutkiewiczowi z Krakowa wykonanie stosownego planu obejmującego budowę nowego ołtarza głównego dostosowanego do architektury barokowej świątyni. W tym czasie karmelici przeprowadzili również we własnym zakresie porządkowanie klasztoru i jego otoczenia.

Pierwszy etap prac obejmował nową bramę przed furką do ogrodu i główne drzwi dębowe do kościoła²⁴. Wyremontowano klatkę schodową i korytarz prowadzący z salki misyjnej do refektarza. Wystawę misyjną, znajdującą się w przedłużeniu prezbiterium, przekazano do muzeum misyjnego w Czernej, a na tym miejscu urządzono najpierw salkę dla Trzeciego Zakonu Karmelitańskiego, a następnie zakrystię²⁵.

Bracia studenci filozofii przeprowadzili akcję uporządkowania ogrodu od strony południowej klasztoru²⁶. Wielką pomocą był o. Józef Kołodziejczyk – ekonom konwentu, który podejmował starania o materiały budowlane i zajmował się ich transportem²⁷.

Do poważniejszych prac w tym okresie należał rozpoczęty w październiku 1984 roku kapitalny remont refektarza usytuowanego na parterze północnego skrzydła klasztoru²⁸. Założono w nim nowe instalacje elektryczne i nagłośnieniowe, a po wymalowaniu wnętrza umieszczono na sklepieniu trzy wieloramienne świeczniki mosiężne, wykonane w Krakowie. Stolarze wykonali nowe okna oraz drzwi wejściowe na korytarz i przejściowe do kuchni z futrynami, przerobili dotychczasowe stoły i ławy, do których domontowano drewniane zaplecki. Na ścianach powieszono kilka obrazów z XVIII wieku. Refektarz odzyskał swoje piękno, proporcje i dostojność²⁹.

²⁴ Przy furcie urządzono gabinet lekarski dla stomatologa. Pomalowano klatkę schodową do chóru zakonnego i korytarze – *Liber memorabilium*, jak przyp. 19, s. 612.

²⁵ Dla br. Wawrzyńca Mikołaja Radkiewicza urządzono nową stolarnię, a dotychczasową, znajdującą się w kompleksie zabudowań gospodarczych (w podwórzu), przeznaczono dla najętych stolarzy pracujących dla klasztoru – *ibidem*, s. 615.

²⁶ Założyli nowe kwietniki, wykonali nowe alejki. W części parkowej położono ławy do siedzenia. W następnej kolejności wykonali alejkę od furty klasztornej do ul. Działowej z nowymi płytkami z betonu – *ibidem*, s. 627.

²⁷ *Ibidem*, s. 662.

²⁸ Na czas remontu refektarz urządzono w sali misyjnej za prezbiterium (obecna zakrystia). Po zdjęciu płyt pilśniowych i podłogi okazało się, że na głębokości 1 m znajduje się warstwa gruzu na piwnicznym sklepieniu. Podjęto decyzję usunięcia go i pogłębienia refektarza. W trakcie usuwania gruzu napotkano na stare urządzenia betonowe z okresu użytkowania budynku przez wojsko. Po oczyszczeniu sklepienia piwnicznego położono żelazne legary i betonową wylewkę, na której osadzono posadzkę z jasnej „morawicy” – *ibidem*, s. 635–643.

²⁹ W piwnicy pod refektarzem urządzono nastrojową, sklepioną

altar should be postponed until a new prior is elected. Taking into consideration the ongoing renovation and construction work in the Poznań convent, the Provincial Chapter which remained in session from 5 to 12 June 1984 in Cracow, elected as prior of the Wielkopolska convent father Mariusz of Our Lady of the Assumption (Józef Jaszczyszyn), doctor of sociology who having held an analogous position for two successive terms of office in Cracow (1978–1984), acquired the necessary experience during the renovation of the local church and convent and who moreover undertook efforts to resume the cult of St Joseph – the patron saint of the city of Cracow.²³

After taking office in Poznań, father Mariusz became acquainted with the actual condition of the convent as well as with the construction and renovation plans. Having done so, he came to the conclusion that due to the likelihood of a rather long-term construction project, one should first acquire the necessary funds, prepare construction plans, obtain the permission of the relics conservator for the restoration of the church and finally purchase the needed building materials. He also commissioned architect engineer Józef Dutkiewicz from Cracow to prepare a suitable plan comprising the construction of a new main altar which would be well-suited to the Baroque architecture of the temple. During that time, the Carmelites engaged in the general cleaning and tidying-up of the convent and its surroundings.

The first phase of this operation comprised putting in a new door before the gate leading to the garden as well as the main oak door to the church.²⁴ The staircase and the corridor leading from the mission room to the refectory were renovated. The mission exhibition situated in the extension of the presbytery was transferred to the missionary museum in Czerna, and subsequently a room for the Third Carmelite Order and then a sacristy were located in this section.²⁵

The philosophy students organized an action aimed at tidying up the garden on the southern side of the convent.²⁶ Father Józef Kołodziejczyk

²³ Archive of the Discalced Carmelites in Cracow, *Acta capituli conventus cracoviensis ab anno 1936 ad annum 1997*, vol. II, see the act under the date of 16 September 1979 (unpaged).

²⁴ A dentist's surgery was located next to the main door. The staircase leading up to the convent choir as well as the corridors were painted – *Liber memorabilium* (fn. 19), p. 612.

²⁵ A new carpentry room was set up for brother Wawrzyniec Mikołaj Radkiewicz, whereas the existing one, located in the outbuildings (in the courtyard), was handed over to hired carpenters working for the convent – *ibidem*, p. 615.

²⁶ They set up new flowerbeds and laid out new pathways. In the park section – benches for sitting on were placed. Subsequently, they laid out and executed an alleyway leading from the

– the chief bursar of the convent – proved to be extremely helpful here by undertaking efforts to arrange building materials and transport them to the convent.²⁷

One of the more serious tasks which was undertaken in this period, was the general renovation of the refectory, situated on the ground floor of the northern wing of the convent.²⁸ New electrical and sound system installations were put in and after the entire interior had been painted, three brass multi-arm chandeliers executed in Cracow were hung up on the ceiling. The carpenters made new windows and a new entrance door and frame leading out to the corridor as well as an inner door leading to the kitchen; they also revamped the existing tables and benches, to which they added wooden back supports. A few 18th-century paintings were hung on the walls. The refectory had recovered its former beauty, proportions and dignity.²⁹

In the extension of the presbytery, behind the main altar, an impressive sacristy with new cabinets for silverware, paraments and ecclesiastical vestments, missals and religious textbooks, was arranged. Whereas the old sacristy was transformed into the chapel of the Lord Jesus Crucified. It was then that the sculptor Janusz Bajka renovated the historic 18th-century torso of Christ [Fig. 8].

Thanks to the efforts of father Mariusz, a renovation and conservation of 34 paintings dating back to the 17th and 18th century, hung up in the convent ambulatory, was carried out; the above paintings had at one time been imported here by father Leonard Kowalówka OCD from the convent of Discalced Carmelite Nuns in Wesoła-Cracow. In turn the paintings had been transferred here from the Discalced Carmelite convents which were liquidated in Krakow in the 18th century, namely: the convent of the Immac-

convent gate to Działowa Street. The alleyway was paved with new concrete tiles – *ibidem*, p. 627.

²⁷ *Ibidem*, p. 662.

²⁸ For the duration of the renovation work the refectory was transferred to the missionary room (the present-day sacristy). After lifting the fiber-boards and the flooring, it turned out that at the depth of 1 m, there was a layer of rubble lying on the basement vault. A decision was made to remove the rubble and deepen the refectory. During the operation of the removal of the rubble, old concrete elements were discovered which probably constituted the furnishing of the building at the time when it had been used by the army. After cleaning up the basement vault, iron joists and a concrete screed were laid down and subsequently a floor made of light “Morawica” marble was laid – *ibidem*, p. 635–643.

²⁹ In the basement underneath the refectory an atmospheric, vaulted room was arranged. The rubble from the room was removed and a dark-brown ceramic tile floor had been laid – *ibidem*, p. 705.

7. *Ołtarz główny kościoła pw. św. Józefa w Poznaniu* pochodzący z kościoła poreformackiego w Woźnikach, fotografia archiwalna ze zbiorów APKB w Czernej

7. *Main altar of the church of St Joseph in Poznań*, originally from the post-Reformation church in Woźniki, archival photo from the APKB collection in Czerna

W przedłużeniu prezbiterium za głównym ołtarzem urządzono okazałą zakrystię z nowymi szafami na argenterię, paramenty i szaty liturgiczne, mszały oraz podręczniki kultowe. Natomiast starą zakrystię zamie-

sałę. Usunięto z niej gruz i położono brunatną posadzkę ceramiczną – *ibidem*, s. 705.

8. Kościół i klasztor pw. św. Józefa w Poznaniu – kaplica Chrystusa Ukrzyżowanego, fot. K. Pawłowski OCD

8. Church and convent of St Joseph in Poznań – chapel of Christ Crucified, photo by K. Pawłowski OCD

niono na kaplicę Pana Jezusa Ukrzyżowanego. Rzeźbiarz Janusz Bajka odnowił wówczas zabytkowy korpus Chrystusa z XVIII wieku [il. 8].

Staraniem o. Mariusza przeprowadzono renowację i konserwację 34 obrazów z XVII i XVIII wieku na kruczyżankach klasztornych, sprowadzonych przed laty przez o. Leonarda Kowalówkę OCD z klasztoru ss. Karmelitanek Bosych na Wesołej w Krakowie. Obrazy trafiły tam z kolei ze skasowanych w wieku XVIII klasztorów karmelitów bosych w tymże mieście: Niepokalanego Poczęcia NMP (obecnie szpital św. Łazarza) oraz Świętych Michała Archanioła i Józefa (obecnie Muzeum Archeologiczne). Prace renowacyjne i konserwatorskie przeprowadziła w Krakowie konserwator mgr Cecylia Wójtowicz³⁰.

Po ukończeniu prac w klasztorze podjęto akcję odgruzowania sklepień kościoła³¹. W tym samym czasie

³⁰ Wykaz i opis zabytkowych obrazów: Wanat 1979, jak przyp. 2, s. 248–251.

³¹ Okazało się, że ciężar gruzu doprowadził do spękań sklepień. Dla przeprowadzenia tej akcji od strony ogrodu wybudowano ruszto-

ulate Conception of Virgin Mary (at present the hospital of St Lazarus) and the convent of Saints Michael the Archangel and Joseph (at present the Archeological Museum). The renovation and conservation tasks were carried out by conservator Cecylia Wójtowicz in Cracow.³⁰

After completing the renovation tasks in the convent, an action of clearing the rubble from the vaulting of the church was initiated.³¹ At the same time, a renovation of the church's roof was being carried out³² – new ceramic roof tiles were put on and new windows were put in. A so far bricked-up window in the presbytery, above the main altar, was reinstated and a stained glass work with the symbol of the Holy Spirit, executed in the stained-glass studio S. G. Żeleński in Cracow,³³ was put in; also the bricked-up semi-circular windows in the arms of the transept, at the level of the window openings in the side chapels, were reinstated. After nearly thirty years, the Baroque side altars from the arms of the transept – originally from the church in Buk, had been returned to their original owner, as stylistically discordant with the new decoration of the temple.³⁴ Between the double pilasters of the main nave, shell-shaped recesses, placed on two levels and closed in a semi-circular way, had been discovered and reinstated. All stucco work had been cleared of a few layers of paint. Due to numerous cracks and missing elements caused by war activities, new stucco work was executed in accordance with old patterns.³⁵ These tasks were carried out by plasterers from Poznań: Marian and Walenty Domanieccy, Jan Kąkolewski, Ryszard Maćkowiak, Ryszard Handke, Alojzy Jakubowski and Przemysław Maciejowski.³⁶ The plaster

³⁰ Inventory and description of the historical paintings: Wanat 1979 (fn. 2), p. 248–251.

³¹ It turned out that the sheer weight of the rubble had caused cracks in the vaulting. In order to carry out this task, a scaffolding with a "sleeve" for the rubble, reaching up to the church's attic, had been erected on the side of the garden. At this stage of the renovation, about 40 tons of rubble was removed. Subsequently, the cracks in the vaulting had been filled with cement slurry and the whole surface of the vaulting had been insulated with glass fiber – *Liber memorabilium* (fn. 19), p. 630.

³² The rotten beams in the roof construction were exchanged, copper plate was put on and new gutters and rain water copper pipes were installed. The metal work on the roof was carried out by Mr Pinczak and son from Poznań.

³³ *Ibidem*, p. 658.

³⁴ The plastering work on the outside of the church was conducted by Kazimierz Józefiak from Puszczyków and Teodor Spitalniak from Poznań. Inside the temple, a new electrical and sound system installations were put in by Leszek Gawel from Cracow. The sound system itself was executed by engineer Felicjan Tomaszewski M. Sc. from Kościan – *ibidem*, p. 653.

³⁵ *Ibidem*, p. 655.

³⁶ Information obtained from father Dr. Mariusz Jaszczyn.

decorative elements with angel heads situated above the side bracket lights were substituted with shield bracket lights which were gilded and of the reflector type, adorned with flower ornaments. They were carved in wood by Waldemar Nowakowski in Cracow.³⁷ In turn, the multi-arm hanging chandeliers were executed in brass by a Cracow craftsman Janusz Nakoneczny.³⁸ The portal executed in black Dębny marbles under the music choir (matroneum), leading from the vestibule to the nave of the temple, came from the workshop of Stanisław Cekiera of Dębny. Whereas the post-Vatican II altar in the center of the presbytery as well as the side pulpits executed in black Dębny marbles, were realized by the Masonry Workshop of Mieczysław Cekiera from Wola Filipowska near Krzeszowice.³⁹ The new stairway leading up to the church from Działowa Str. were executed in 1986 and were made from the "Sobolow" sandstone in the workshop belonging to Kazimierz Stec of Kobyle. The side bannisters by the stairs as well as the grating in the music choir came from the workshop of Mr Błotny. After the completion of all installations, plastering and stucco decoration tasks and the approval of the color scheme by the relics conservator, the interior of the church was painted by Eugeniusz Gajewski and his sons Jerzy and Mirosław.⁴⁰ The ruined flooring was exchanged for a marble one in the entire temple (in the presbytery, the floor was made from dark-brown "Tardosz" marble slabs whose dimensions were 40 × 40 cm, whereas in the nave and side chapels a light "Morawica" marble was used).⁴¹ The floor was executed by a stone mason from Cracow Edward Jamrozik.

In its construction, the main altar, designed by architect Józef Dutkiewicz, harks back to the Baroque interior of the temple. It was executed on the spot from soft pinewood by carpenters Ryszard Sobkowiak and Czesław Tarnecki. The altar is architectural in form; on each side, the altarpiece is flanked by two pairs of double pilas-

trwał remont pokrycia kościoła³² – przełożono ceramiczną dachówkę i założono nowe okna. Przywrócono zamurowane dotąd okno w prezbiterium nad ołtarzem głównym, umieszczając w nim witraż z symbolem Ducha Świętego wykonany z zakładzie S. G. Żeleński w Krakowie³³ oraz również zamurowane półokrągłe okna w ramionach transeptu na wysokości otworów okiennych w bocznych kaplicach. Boczne barokowe ołtarze z ramion transeptu, pochodzące z kościoła w Buku, prawie po trzydziestu latach zwrócono pierwotnemu właścicielowi jako nieharmonizujące stylistycznie z nowym wystrojem świątyni³⁴. Pomiędzy zdwojonymi pilastrami nawy głównej odkryto i przywrócono zamurowane dotychczas konchowe nisze umieszczone na dwóch poziomach i zamknięte półkoliście. Oczyszczono z kilku warstw farby wszystkie sztukaterie. Ze względu na liczne ubytki spowodowane działaniami wojennymi wykonano również nowe sztukaterie według starych wzorów³⁵. Prace te przeprowadzili sztukatorzy poznańscy: Marian i Walenty Domanięccy, Jan Kąkolewski, Ryszard Maćkowiak, Ryszard Handke, Alojzy Jakubowski i Przemysław Maciejowski³⁶. Usunięto gipsowe ozdoby z główkami aniołów nad bocznymi kinkietami, te zaś zastąpiono kinkietami tarczowymi, złożonymi i odblaskowymi z ornamentem kwiatowym. Wyrzeźbił je w drewnie Waldemar Nowakowski w Krakowie³⁷. Wieloramienne, wiszące świeczniki wykonał w mosiądzu krakowski rzemieślnik Janusz Nakoneczny³⁸. Portal z czarnego marmuru dębnickiego pod chórem muzycznym, prowadzący z kruchty do nawy świątyni, pochodził z pracowni Stanisława Cekiera z Dębny. Natomiast soborowy ołtarz pośrodku prezbiterium i boczne ambonki z czarnego marmuru dębnickiego zrealizował Zakład Kamieniarski Mieczysława Cekiera z Woli Filipowskiej k. Krzeszowice³⁹. Nowe schody wejściowe do kościoła od ul. Działowej wykonano w 1986 roku z piaskowca „Sobolów” w firmie Kazimierza Steca z miejscowości Kobyle. Boczne poręcze przy schodach

wanie z „rękawem” na gruz sięgającym na poddasze kościoła. Na tym etapie prac usunięto ok. 40 ton gruzu. Następnie pęknięciami na sklepieniach zalano mleczkiem cementowym, a całe sklepienie ocieplono watą szklaną – *Liber memorabilium*, jak przyp. 19, s. 630.

³² Wymieniono zbutwiałe belki konstrukcji wiązań dachowych, na gzymsach koronnych założono blachę miedzianą oraz nowe rynny i rury spustowe z miedzi. Prace blacharskie wykonał Pinczak z synem z Poznania.

³³ Ibidem, s. 658.

³⁴ Prace tynkarskie na zewnątrz kościoła przeprowadzili Kazimierz Józefiak z Puszczykowa i Teodor Spitalniak z Poznania. We wnętrzu świątyni założono nowe instalacje elektryczne i przewody do radiofonii, wykonawcą był Leszek Gawel z Krakowa. Samą radiofonię wykonał mgr inż. Felicjan Tomaszewski z Kościana – ibidem, s. 653.

³⁵ Ibidem, s. 655.

³⁶ Wiadomość uzyskane od o. dra Mariusza Jaszczyszyna.

³⁷ *Liber memorabilium*, jak przyp. 19, s. 658.

³⁸ Ibidem.

³⁹ Dane uzyskane od o. dra Mariusza Jaszczyszyna, przeora i kierownika opisywanej budowy w Poznaniu.

³⁷ *Liber memorabilium* (fn. 19), p. 658.

³⁸ Ibidem.

³⁹ Information obtained from father Dr. Mariusz Jaszczyszyn, convent prior and supervisor of the above-described restoration work in Poznań.

⁴⁰ Ibidem. At the same time, a central heating system including all the necessary equipment as well as the heating chamber situated underneath the church presbytery, were being installed. Canals with heat resistant gratings, heating up the interior of the temple were being installed. The company responsible for installing the central heating was called "Gruchot".

⁴¹ The concrete substrate for the new flooring was prepared by brother clerics and brother Mirosław Osowicki, under the supervision of father Jerzy Gogola, a professional mason who had worked in this occupation before joining the Order.

oraz krata na chór kościelny pochodziły z pracowni Błotnego. Po przeprowadzeniu wszystkich prac instalacyjnych, tynkarskich i sztukatorskich oraz po zatwierdzeniu kolorystyki przez konserwatora zabytków wnętrze świątyni zostało pomalowane przez Eugeniusza Gajewskiego wraz z synami Jerzym i Mirosławem⁴⁰. Zniszczoną posadzkę wymieniono na marmurową w całej świątyni (w prezbiterium ułożono ją z brunatnego „tardoszu” o wymiarach płyt 40 × 40 cm, w nawie i kaplicach bocznych zastosowano jasną „morawicę”)⁴¹. Posadzkę wykonał kamieniarz krakowski Edward Jamrozik.

Ołtarz główny, zaprojektowany przez architekta Józefa Dutkiewicza, nawiązuje w swej konstrukcji do barokowego wnętrza świątyni. Wykonali go na miejscu, z miękkiego drewna sosnowego, stolarze Ryszard Sobkowiak i Czesław Tarnecki. Ołtarz ma formę architektoniczną, retabulum flankują dwie pary zdwojonych pilastrów z każdej strony. Są one ozdobione złożonymi kapitelami korynckimi i spoczywają na podwójnych cokółkach, dźwigając regularne belkowanie, z przerwany-
mi, uszatyimi przyczółkami. Pośrodku zwieńczenia znajduje się rzeźba Chrystusa na krzyżu otoczona złocistymi promieniami. W profilowanych płycinach pilastrów umieszczono pasy płyt brunatnego marmuru „tardosz”, nadając nastawie ołtarzowej walor szlachetności. Płytki tegoż marmuru zdobią również fryz i dolne boczne cokółki oraz predellę ołtarza. Korpus Chrystusa Ukrzyżowanego w zwieńczeniu ołtarza, kapitele pilastrów w nastawie i na tabernakulum oraz drzwiczki wyrzeźbił Michał Batkiewicz z Krakowa. Metalowe ramy okienne oraz pancerne, złożone tabernakulum na mensie ołtarzowej wykonane zostały w warsztacie ślusarsko-mechanicznym inż. Stanisława Słowika w Krakowie. Pośrodku retabulum znajduje się prostokątny obraz ukazujący świętego Józefa z Dzieciątkiem Jezus, zwieńczony łukiem pięciolistnym wkleśło-wypukłym. Obraz jest kopią oryginału pędzla flamandzkiego malarza br. Łukasza od św. Karola (Charles Sibrecque) OCD, namalowanego w Rzymie w 1668 roku dla nieistniejącego dziś kościoła karmelitańskiego Świętych Michała Archaniola i Józefa w Krakowie⁴². Św. Józef, widoczny na tym słynącym łaskami obrazie, został w 1715 roku ogłoszony z wyboru magistratu Patronem Miasta Krakowa. Oryginał znajduje się obecnie w kościele Niepokalanego

9. Jerzy Kumala, *Św. Józef*; obraz w ołtarzu głównym kościoła pw. św. Józefa w Poznaniu, fot. K. Pawłowski OCD

9. Jerzy Kumala, *St. Joseph*, painting in the main altar of the church of St Joseph in Poznań, photo by K. Pawłowski OCD

ters. They are decorated with gilded Corinthian capitals and are resting on double pedestals, supporting regular entablature with interrupted, ear-like abutments. In the center of the vaulting one finds a sculpture of crucified Christ surrounded with golden rays. In the profiled panels of the pilasters, one finds stripes of dark-brown “Tardosz” marble, which add a noble value to the entire altarpiece. Tiles made from the same marble also decorate the frieze and the lower side pedestals as well as the predella of the altarpiece. The torso of Crucified Christ in the culmination of the altar, the capitals of the pilasters in the altarpiece and in the tabernacle as well as the door to it, had been sculpted by Michał Batkiewicz from Cracow. The metal window frames and the armored, gilded tabernacle on the altar stone had been executed in the mechanical and locksmiths’ workshop of engineer Stanisław Słowik from Cracow. In the center of the altarpiece, one finds a rectangular painting presenting St Joseph with Infant Jesus, which culminates with a concave-convex five petal arch. The picture is a copy of the original painting executed by a Flemish painter,

⁴⁰ Ibidem. Równocześnie prowadzono instalację centralnego ogrzewania z niezbędnymi urządzeniami i komorą ogrzewczą pod prezbiterium kościoła. Pod posadzką umieszczono kanały z kratkami ogrzewającymi wnętrze świątyni. Wykonawcą była firma „Gruchot”.

⁴¹ Podłoże betonowe pod posadzkę przygotowali bracia klerycy i br. Miłosław Osowicki pod kierunkiem o. Jerzego Gogoli, zawodowego murarza, który pracował w tym zawodzie przed wstąpieniem do zakonu.

⁴² Por. B.J. Wanat, *Kult św. Józefa Oblubieńca NMP u Karmelitów Bosych w Krakowie*, Kraków 1981, s. 88.

brother Luke of St Charles (Charles Sibrecque) OCD, which was painted in Rome in 1668 for a no longer existing Carmelite church of Saints Michael the Archangel and Joseph in Cracow.⁴² By the decision of the City Council in the year 1715, St Joseph whose image is visible on this painting, known for its numerous graces, was declared the Patron Saint of the City of Cracow. The original of the painting is now to be found in the Discalced Carmelite church of the Immaculate Conception of Virgin Mary at 18 Rakowicka Str. A copy of the painting for the main altar in Poznań was executed by an artist painter Jerzy Kumala from Cracow; it was commissioned by father Mariusz Jaszczyszyn [Fig. 9]. The picture frame was made by the carpenter Julian Plewa from Cracow. The polychromy and the gilding of the entire altar was also realized by a Cracow artist Jerzy Łudzik.

In place of the side altars in the arms of the transept two big painting compositions: *Christmas* and *The Fall of Christ under the weight of the Cross*, both painted in oils by A. Tschautsch in 1878, were placed. Before the restoration of the church the two paintings could be found in the presbytery of this church. Also paintings presenting St Teresa of Jesus and St John of the Cross as well as the Doctors of the Church, painted by Stefan Bukowski for the convent of the Discalced Carmelite Sisters in Poznań, likewise framed in gilded frames, were placed in the transept of the church, above the entrance to the chapels of St Cross and Our Lady of Ostra Brama.

At the same time a thorough conservation of the Baroque pulpit was carried out and the statues of the evangelists and of Our Lady were gilded.⁴³ The tomb of Albert (Wojciech) Konarzewski, an exceptional 17th-century benefactor of the convent, situated in the church vestibule, was renewed. In the extension of the vestibule, in place of the former church storeroom, an atmospheric chapel with the image of the Divine Mercy, painted by Danuta Waberska from Poznań, was arranged. The hanging brass lanterns for the vestibule were executed by Józef Uruszczak from Cracow. After the construction, conservation and painting jobs had been completed, the interior of the church received new furniture, designed by architect Józef Dutkiewicz: forty two neo-Baroque oak benches, oak stalls for the presbytery and four confessionals in the same

Poczęcia NMP Karmelitów Bosych w Krakowie przy ul. Rakowickiej 18. Kopię obrazu do ołtarza głównego w Poznaniu wykonał artysta malarz Jerzy Kumala z Krakowa na zamówienie o. Mariusza Jaszczyszyna [il. 9]. Rama obrazu jest dziełem stolarza Juliana Plewy z Krakowa. Polichromię i złocenia całego ołtarza zrealizował również krakowski artysta Jerzy Łudzik.

W miejsce bocznych ołtarzy w ramionach transeptu umieszczono w złożonych ramach duże kompozycje malarskie: *Boże Narodzenie* i *Upadek Chrystusa pod ciężarem krzyża*, namalowane techniką olejną przez A. Tschautscha w roku 1878. Przed remontem kościoła znajdowały się one w prezbiterium tejże świątyni. Również w nowych złożonych ramach umieszczono w transepcie kościoła, nad wejściem do kaplic św. Krzyża i Matki Boskiej Ostrobramskiej, obrazy ukazujące św. Teresę od Jezusa i św. Jana od Krzyża – Doktorów Kościoła, namalowane przez Stefana Bukowskiego dla klasztoru Sióstr Karmelitanek Bosych w Poznaniu.

W tym też czasie przeprowadzono gruntowną konserwację barokowej ambony i wyzłocono rzeźby ewangelistów i Matki Boskiej⁴³. Odnowiono znajdujący się w kruchcie kościoła nagrobek Alberta (Wojciecha) Konarzewskiego, szczególnego dobrodzieja klasztoru żyjącego w wieku XVII. W przedłużeniu kruchty, w miejscu dawnego składu kościelnego, urządzono nastrojową kaplicę z obrazem Miłosierdzia Bożego namalowanym przez Danutę Waberską z Poznania. Mosiężne wiszące latarnie do kruchty wykonał Józef Uruszczak z Krakowa. Po przeprowadzeniu prac budowlanych, konserwatorskich i malarskich wewnątrz świątyni otrzymało nowy wystój meblarski według projektu architekta Józefa Dutkiewicza: czterdzieści dwie neobarokowe ławy z drzewa dębowego, stalle dębowe do prezbiterium oraz cztery konfesjonały w tymże stylu, również dębowe, wykonane na miejscu przez wymienionych powyżej stolarzy⁴⁴.

Na potrzeby duszpasterstwa specjalistycznego o. przeor Mariusz Jaszczyszyn postanowił wykorzystać dawną kryptę grobową pod kościołem służącą dotychczas jako magazyn i składowisko różnych przedmiotów. Po opróżnieniu pomieszczenia przystąpiono do wywózki gruzu i odkopania przysypanych kilkoma warstwami piasku zbutwiałych trumien pochodzących z wieków XVII i XVIII, a zawierających doczesne szczątki zakonników i dobrodziejów klasztoru. Wywieziono je z należną czcią na pobliski zabytkowy cmentarz i pogrzebano w jednej mogile karmelitańskiej oznaczonej krzyżem i tabliczką informacyjną. Po oczyszczeniu elewacji, uzupełnieniu tynków, wymalowaniu i położeniu posadzki, jak również założeniu nowych okien i drzwi wejściowych od strony ogrodu urządzono w krypcie „Samotnię Świętego

⁴² Cf. B.J. Wanat, *Kult św. Józefa Oblubieńca NMP u Karmelitów Bosych w Krakowie*, Kraków 1981, p. 88.

⁴³ These tasks were performed by the Cracow goldsmiths – *Liber memorabilium* (fn. 19), p. 661.

⁴³ Prace te wykonali złotnicy krakowscy – *Liber memorabilium*, jak przyp. 19, s. 661.

⁴⁴ Ibidem, s. 663.

10. *Kościół pw. św. Józefa w Poznaniu – widok wnętrza po odnowieniu*, fot. K. Pawłowski OCD
 10. *Church of St Joseph in Poznań – view of the interior after renovation*, photo by K. Pawłowski OCD

Rafała Kalinowskiego⁴⁵. Wyposażono ją w ołtarz z obrazem ukazującym św. Rafała Kalinowskiego i nowe krzesła. Zainstalowano również urządzenia nagłaśniające. W „Samotni” odbywają się rocznicowe akademie, misteria Męki Pańskiej, konferencje naukowe i sympozja, dni skupienia oraz zebrania duszpasterskie etc. Przed fasadą kościoła, na kwiatowym klombie, postawiono w roku 1989 na cokole kamienną rzeźbę św. Rafała Kalinowskiego wykonaną przez br. Kazimierza Szczecińca OCD⁴⁶.

Po ukończeniu wszystkich prac renowacyjnych dokonanych w okresie sześciu lat (dwie kadencje) pod kierunkiem o. Mariusza Jaszczyszyna przeprowadzone zostały w odnowionej świątyni rekolekcje wielkopostne dla wiernych wygłoszone przez ks. bp. Stanisława Nowaka z Częstochowy. Na zakończenie rekolekcji, 19 marca 1990 roku, podczas patronalnej uroczystości kościoła św. Józefa ks. bp Nowak poświęcił nowy ołtarz i wyposażenie odnowionej świątyni [il. 10]. Na uroczystość przybyli liczni goście, w tym dobrodziejce klasztoru, rzemieślnicy i artyści zatrudnieni przy renowacji świątyni, główny architekt przedsięwzięcia inż. Józef Dutkiewicz oraz Wojewódzki i Miejski Konserwator Zabytków Poznania. Za nowe wyposażenie wnętrza kościoła i rewaloryzację całego klasztoru o. Mariusz Jaszczyszyn otrzymał w roku 1991 od Marka Rostworowskiego, Ministra Kultury i Sztuki w rządzie Jana Krzysztofa Bieleckiego

style, also executed in oak; the furniture was made on the spot by the above-mentioned carpenters.⁴⁴

Father Mariusz Jaszczyszyn decided to use the former burial crypt underneath the church, which had up until then been used as a warehouse and storage room for various discarded objects, for the needs of specialist chaplaincy. After emptying the room, work began on clearing the rubble and uncovering the rotten 17th and 18th-century coffins containing the earthly remains of the monks and benefactors of the church. They were then transported with due reverence to the nearby historical cemetery and buried there in a single Carmelite grave, marked with a cross and an information plaque. After cleaning the elevation, filling in cracks in its plaster, painting and laying down the flooring, as well as putting in new windows and entrance doors on the side of the garden, a “Retreat of St Rafał Kalinowski” was arranged here.⁴⁵ The retreat was furnished with an altar with a painting presenting St Rafał Kalinowski as well as with new chairs. A sound amplification system was also installed. Among the events which are organized in the “Retreat” are, among others: anniversary celebrations, mysteries of the Lord’s Passion, academic conferences and symposia, meditation days, pastoral meetings

⁴⁴ Ibidem, p. 663.

⁴⁵ Ibidem, pp. 175–185. The electrical and lighting installations in the crypt were executed by Józef Szymański from Poznań, whereas the flooring was made from clinker tiles by Tadeusz Olszewski.

⁴⁵ *Liber memorabilium*, jak przyp. 19, s. 175–185. Instalacje elektryczne i oświetlenie w krypcie wykonał Józef Szymański z Poznania, a posadzkę z płytek klinkierowych położył Tadeusz Olszewski.

⁴⁶ Ibidem, s. 726.

etc. In 1989 a stone statute of St Rafał Kalinowski was placed on a pedestal in front of the church façade; the statute was executed by brother Kazimierz Szczecina OCD.⁴⁶

After all the renovation work had been completed over the period of six years under the supervision of father Mariusz Jaszczyszyn (two terms of office), a spiritual retreat was organized for the faithful at the time of Lent in the newly renovated temple; the main speaker was bishop Stanisław Nowak of Częstochowa. At the end of the retreat, on 19 March 1990, during the patronal celebrations of the church of St Joseph, bishop Nowak consecrated the new altar and interior furnishings of the renovated temple [Fig. 10]. Numerous guests, including the benefactors of the convent, craftsmen and artists employed during the renovation of the temple, as well as the chief architect of the undertaking, engineer Józef Dutkiewicz and the Provincial and Municipal Poznań Relics Conservators, attended the ceremony.

For the new decoration of the church interior and the restoration of the entire convent, in the year 1991 father Mariusz Jaszczyszyn obtained a symbolic award from Marek Rostworowski, the Minister of Culture and Art in the government of Jan Krzysztof Bielecki – a six-armed brass candelabrum, as well as an award granted by Magdalena Brzezińska, the City Relics' Conservator and a medal from Henryk Nowakowski, the Provincial Conservator of Monuments of Art in Poznań.

Translated by Piotr Mizia

go, symboliczną nagrodę – sześcioramienny świecznik mosiężny, a także nagrodę Magdaleny Brzezińskiej, Miejskiego Konserwatora Zabytków, i odznaczenie od Henryka Nowakowskiego, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Sztuki w Poznaniu.

⁴⁶ Ibidem, p. 726.